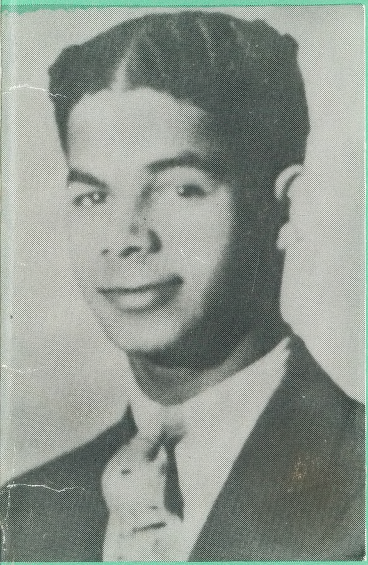
RECHT EN ONRECHT

3M

Recht en Onrecht 3M

ISBN 99904-85-04-6

Recht en Onrecht 3M

REDACTIE:
Sissi Schwengle
Joop Walhain
Miranda Bareño (projectleidster)

MET SPECIALE DANK AAN:
Ronald Donk (wetenschappelijk medewerker)
voor zijn waardevolle adviezen.
Dhr. Norbert Hendrikse (Amigoe),
Dhr. Henk Ooft (Nationaal Historisch Archief),
Mevr. Poppy Schouten-Ecury
en aan alle anderen die op een of andere manier
hun bijdrage aan dit cahier hebben geleverd.

VORMGEVING EN DRUKKER:
VAD Drukkers N.V.

Inhoudsopgave

Waarom dit Cahier?

Dit cahier gaat over drie bekende personen. Over Boy Ecury uit Aruba, Anne Frank uit Nederland en Rigoberta Menchu uit Guatemala. Zij hebben alle drie in hun leven veel te maken gehad met "Recht en Onrecht".

Als je het cahier uit hebt, kun je de volgende vragen beantwoorden:

— waarom staat er voor Boy Ecury een monument op ons eiland?

— waardoor is Anne Frank wereldberoemd geworden?

— waarom heeft Rigoberta Menchu de Nobelprijs voor de Vrede gewonnen?

— waarom heeft de Verenigde Naties zowel een "Verklaring van de Rechten van de Mens" als een "Verklaring van de Rechten van het Kind"?

Inleiding

Op vrijdag 29 oktober 1993 stond het volgende artikel in de Amigoe:

Verkenners eren Boy Ecury

Vandaag herdenken wij de sterfdag van de Arubaanse oorlogsheld Boy Ecury. Precies 49 jaar geleden werd Boy op de Waalsdorpervlakte door de Duitsers gefusilleerd.
Boy had zich tegen het Duitse bewind in Nederland verzet. De herdenking van de sterfdag van Boy krijgt dit jaar extra aandacht. Er is hiervoor een speciaal programma opgesteld.
Dit programma ziet er als volgt uit:

— *Om 7 uur 's ochtends zullen de leden van een nieuwe verkennersgroep de vlag hijsen op het Boy Ecuryplein.*
Deze verkennersgroep zal voortaan de naam S.J.A. (Boy) Ecury gaan dragen.

— *Om 10 uur wordt het programma voortgezet om bloeddonors te werven.*

— *Daarna zal er om 5 uur een krans gelegd worden bij het borstbeeld van Boy, in het bijzijn van familieleden en genodigden.*

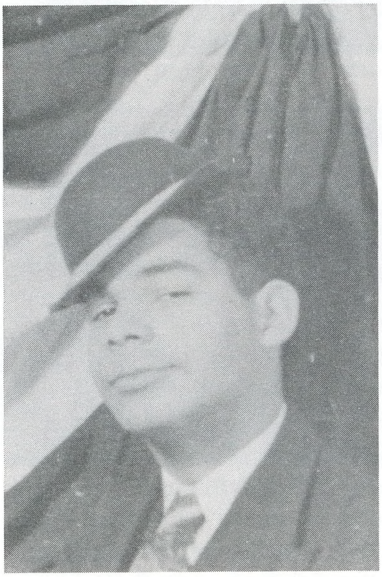
— *Om 7 uur 's avonds zal in Paradera een heilige mis opgedragen worden ter nagedachtenis van de Arubaanse oorlogsheld.*

Vrij naar Amigoe.

Boy Ecury verliet zijn geboorte-eiland Aruba in een goede tijd. Door de komst van de Lago hadden de Arubanen werk. Economisch ging het goed met het eiland. Boy kwam uit een welvarend gezin. Maar in Europa, waar hij in 1937 met zijn studie begon, was de toestand ronduit slecht. Miljoenen mensen hadden geen werk. Duizenden hadden niet genoeg te eten.
In Duitsland waren er in 1933 verkiezingen. Een van de politieke partijen onder leiding van Adolf Hitler beloofde de Duitsers brood en werk. Veel kiezers waren wanhopig en stemden op zijn partij. Toen Hitler eenmaal

aan de macht kwam, verbood hij alle andere politieke partijen. Adolf Hitler wilde Duitsland groot en machtig maken.
Nederland wenste geen oorlog met het buurland Duitsland. Het liefst bleef Nederland buiten de oorlog. Toch moest de Nederlandse regering alle jonge mannen oproepen om de grenzen te verdedigen. Duitsland trok zich niets aan van de mening van kleine landen.
Op 10 mei 1940, om 4.30 in de ochtend, viel het Duitse leger Nederland en België binnen. De Duitse opmars was niet te stuiten. Pantserwagens en tanks rolden door Nederland.
Het Nederlandse leger kon tegen de Duitse overmacht weinig doen. De Duitse bommenwerpers bombardeerden de havenstad Rotterdam. Er vielen 814 doden, ongeveer 1000 mensen raakten gewond en 78.000 mensen werden dakloos. Op 14 mei 1940 gaf Nederland de strijd op. Het werd een deel van het Duitse Rijk. De Duitse bezetting van Nederland was een feit.

In het bezette Nederland woonden toen twee jonge mensen die later bekend zouden worden. De een heette Anne Frank en de ander Boy Ecury.

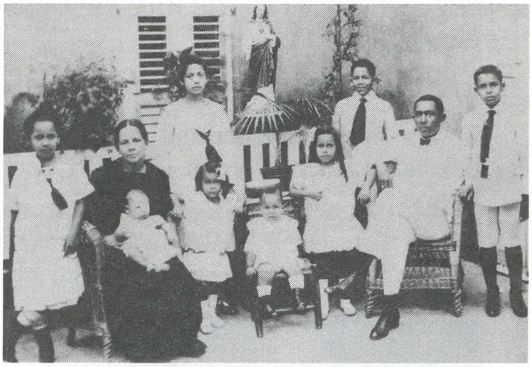

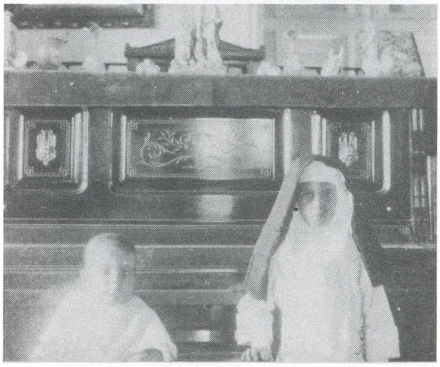

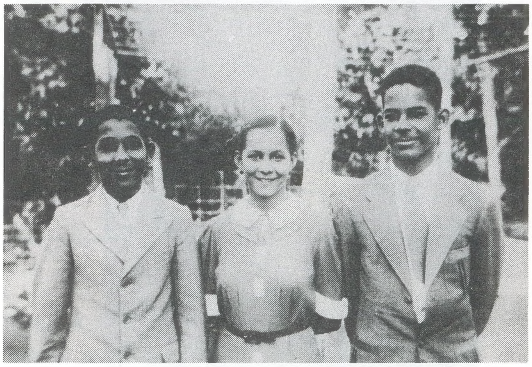
FIGUUR 1. Boy Ecury en Anne Frank.

Wie was Boy Ecury?

Hoofdstuk 1

§ 1. Geboorte en jeugd

Segundo Jorge Adelberto Ecury werd geboren op zondag 23 april 1922. Hij was het zevende kind van de Arubaan Dundun Ecury en de Curaçaose Annie Ernst. De vroedvrouw Ma Luisa en de Engelse dokter Hopkins stonden moeder Annie tijdens de bevalling bij. Vader Dundun moest buiten de kamer op de overloop wachten. Hij liep een uur rusteloos heen en weer. Toen klonk het hartverwarmende gekrijs van een kind. Daarbovenuit galmde de luide stem van dokter Hopkins door het vertrek: "Dundun, it's a boy!" En zo kwam de nieuwe wereldburger aan zijn roepnaam.

Boy Ecury was in zijn jonge jaren geen makkelijk kind. Hij groeide in een groot gezin in Oranjestad op. Vader Ecury verdiende goed geld als zakenman. Er was altijd hulp in huis en vader had zelfs een chauffeur. Vader Ecury was streng maar rechtvaardig. Wie niet luisteren wilde, moest maar kennis maken met zijn beruchte strafriem. En de twee jongsten, Boy en Nicky, konden ondeugend zijn. Boy was een echte vechters-baas. De kinderen Ecury werden door de chauffeur van de familie naar school gebracht. De jongens bezochten het St Dominicuscollege. Dit was een katholieke jongensschool van de fraters (tegenover het postkantoor in Oranjestad). Boy ging niet graag naar school. Ook was hij niet erg gesteld op zijn onderwijzers, de fraters van Tilburg.
De fraters konden soms heel streng zijn. Er vielen dan zware straffen of rake klappen.
Als leerling was je machteloos in zo'n situatie. Boy vond de straffen niet altijd rechtvaardig. Hij werd dan boos op de fraters of zijn medeleerlingen. Soms vocht hij het met zijn vuisten uit. Volgens een verhaal pakte een frater op zekere dag Boy aan zijn oor en sleurde hem uit de auto. Hij rukte zich hardhandig los en rende naar huis. De chauffeur vertelde later aan zijn ouders wat er precies gebeurd was. Vader Ecury ging naar de frater om de problemen met zijn zoon te bespreken. Boy voelde zich namelijk beledigd en onrechtvaardig behandeld. Hij weigerde nog langer naar zo'n onrechtvaardige school te gaan. Uiteindelijk werden de jongens door vader Ecury van de fraterschool afgehaald. Hij schreef ze in op de openbare Julianaschool. De pastoor van de St Franciscuskerk was woedend. Een katholiek hoorde niet thuis op een openbare school.

In 1936 nam Dundun zijn beide zoons mee naar het eiland Puerto Rico. Zij waren als leerlingen aangenomen op de katholieke St Augustin Mili-

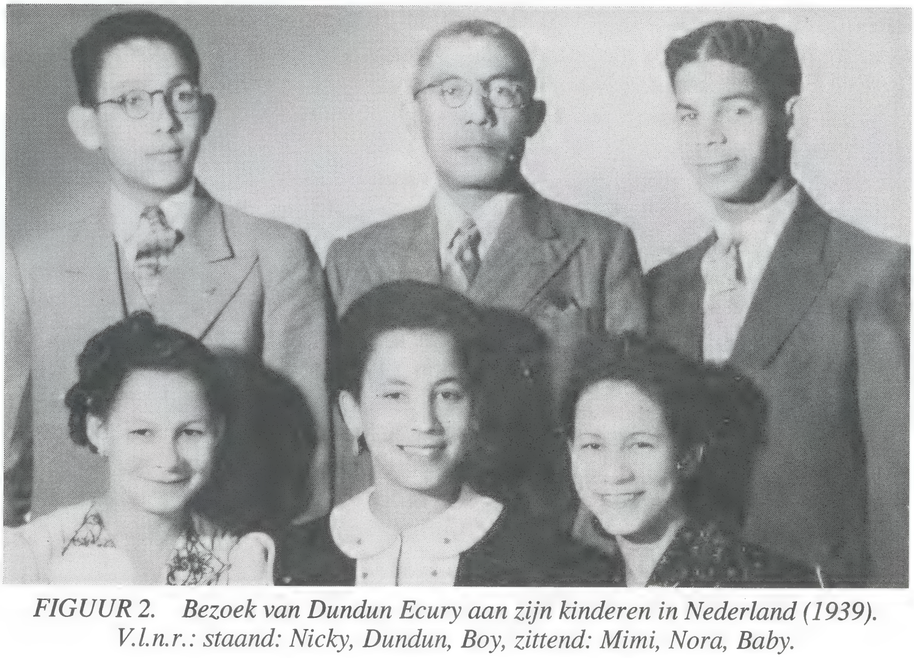
tary Academy, een strenge kostschool. De bedoeling was dat beiden een aantal jaren op het eiland onderwijs zouden volgen. Toen zij binnengelaten werden op het kantoor van de directeur, keek deze vreemd op. Hij zweeg enige tijd en deelde toen mee dat er helaas geen plaats was voor Boy en Nicky. Er bestond geen twijfel dat de kinderen op grond van hun huidskleur de toegang tot de school geweigerd werden. Boy voelde op dat moment voor het eerst wat **discriminatie** was.

1. Geef met drie voorbeelden aan dat de familie Ecury het goed had.

2. Boy weigerde nog langer naar een onrechtvaardige school te gaan.
   a. Waarom vond hij de St Dominicusschool onrechtvaardig?
   b. Vind je dat Boy gelijk had door weg te lopen?

3. Boy werd geweigerd op de kostschool in Puerto Rico.
   a. Schrijf eens in je eigen woorden op wat je onder discriminatie verstaat. Geef er ook een voorbeeld bij.
   b. Op Aruba mag een school kinderen niet weigeren vanwege hun huidskleur.
   Waarom mag dit niet?

4. a. Wat is het verschil tussen een katholieke en openbare school?
   b. Op grond waarvan mag een katholieke school soms een kind weigeren?

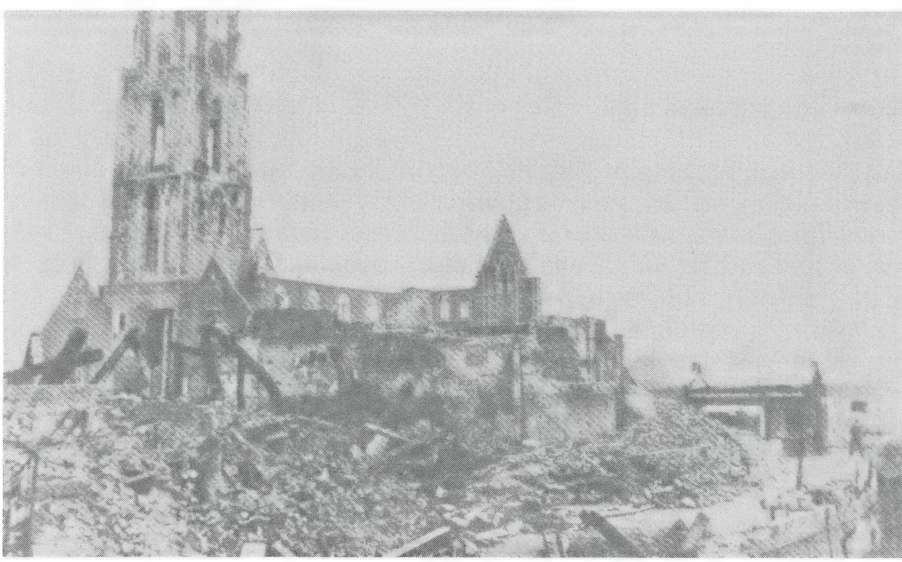

FIGUUR 2. Bezoek van Dundun Ecury aan zijn kinderen in Nederland (1939). V.l.n.r.: staand: Nicky, Dundun, Boy, zittend: Mimi, Nora, Baby.

§ 2. Studie

In 1937 gingen Boy en Nicky voor verdere studie naar Nederland. Op 5 juli 1939 beëindigde Boy zijn driejarige Handelsopleiding in het Noord-brabantse Oudenbosch. In overleg met vader Dundun zette hij zijn studie in Den Haag voort. Intussen was de toestand in Europa erg zorgwekkend. Duitsland voerde toen een zeer agressieve politiek. Het had landen als Oostenrijk en Tjechoslowakije al bezet. Op 1 september 1939 viel het Polen binnen. Engeland en Frankrijk verklaarden Duitsland toen de oorlog. De **Tweede Wereldoorlog** was een feit. De Duitsers vielen, zoals je al gelezen hebt, Nederland binnen. Zij bombardeerden op 14 mei 1940 de stad Rotterdam. Toen Boy en Nicky dat hoorden, fietsten ze vijftien kilometer van Den Haag naar Rotterdam. Daar zagen zij met eigen ogen de verwoeste stad. Voor het eerst in hun leven zagen deze Arubaanse jongens ruïnes en menselijke ellende op grote schaal. Dit alles maakte een enorme indruk op Boy.
Oorlog of geen oorlog, het normale leven ging toch door. Boy vervolgde zijn studie en behaalde na veel moeite zijn Praktijkdiploma Boekhouden in 1942. Hij besloot toen naar Tilburg te gaan, voor verdere studie.

5. Waarom gingen veel Arubaanse jongeren voor hun vervolgstudie in die tijd naar Nederland?

FIGUUR 3. Rotterdam na het bombardement in 1940.

6. Stel je voor. Boy heeft deze foto genomen op 14 mei in Rotterdam. Hij stuurt hem naar Aruba naar zijn familie. Wat zou hij op de achterkant geschreven hebben?

§3. Verzet

Boy maakte dagelijks schaarste, ellende, overheersing en geweld mee. Hij hoorde hoe Nederlandse joden door de Duitsers opgepakt werden. Die werden in veewagons weggevoerd naar **concentratiekampen**. Boy wilde iets doen. Maar wat kon hij doen? Hij koos voor het verzet tegen de Duitsers.
Wat waren zijn redenen om zijn leven op het spel te zetten?

Nicky, zijn jongere broer, vertelde later het volgende:

Hij was ontzettend fanatiek en erg agressief. Als je op straat liep en aangehouden werd door een Duitser en je deed vriendelijk, dan werd hij ontzettend kwaad: dat mocht niet, dat was de vijand . . .

Tirso Sprockel van Curaçao, bij wie Boy regelmatig in Tilburg onderdook:

Boy was een jongeman met een geweldig gevoel voor rechtvaardigheid. Hij vond dat hij iets moest doen tegen de bezetter, dat hij in opstand moest komen tegen onrecht dat anderen werd aangedaan. Het was een totale bereidheid voor vrijheid te vechten en niet alleen zijn eigen vrijheid, zijn persoonlijke vrijheid. Die kwam volgens mij pas op de tweede plaats . . .

Karel van Dongen, bij wie Boy enige tijd ondergedoken had gezeten:

Boy had niet dezelfde beweegreden als ik, maar we hadden een ding gemeen en dat was het verzet tegen de discriminatie. Ten tweede was er natuurlijk de bezetting door een vreemde mogendheid. . . . en het derde, wat er toch ook bij zat . . . een klein beetje avontuur . . . We waren jong en je ging tegen iets in, nou dan komt er ook een zeker avontuur bij . . .

7. a. Wat voor karakter had Boy volgens de drie uitspraken?
   b. Geef drie antwoorden op de vraag waarom Boy in het verzet ging.
   c. Zijn Sprockel en Van Dongen het met elkaar eens?
   Ja/nee, want . . .

8. Boy z'n verzetsnaam was Max Ernst.
   a. Waarom was een schuilnaam voor verzetsmensen noodzakelijk?
   b. Waarom koos hij voor de naam Ernst?

Wat deden Boy en zijn vrienden in het verzet?
Zij probeerden de Duitsers op allerlei manieren tegen te werken. Mensen die gevaar liepen, hielpen zij aan onderduikadressen. Zij hielden de troepenbewegingen van de Duitsers goed in de gaten en gaven die via een zender door aan Engeland. Als zij de kans kregen, lieten zij Duitse treinen ontsporen en staken zij Duitse vrachtwagens met brandbommen in brand. Ook hielp men piloten van neergestorte Engelse en Amerikaanse vliegtuigen onder te duiken of het land uit te vluchten. Verzetsmensen pleegden overvallen op pakhuizen van de Duitsers. Zo kwamen zij aan voedsel, dekens en geld voor het verzet en de duizenden onderduikers. Soms kreeg het verzet de opdracht Duitsers en Nederlandse verraders dood te schieten.

Bij al dit soort acties was Boy betrokken. Vooral in 1944 heeft hij erg veel meegemaakt. Vrienden van hem werden opgepakt en sommigen doodgeschoten. De Duitsers arresteerden zijn goede vriend uit Curaçao Luis de Lannoy. Boy wilde hem met geweld bevrijden, maar dat lukte niet. Op een van zijn tochten op de motorfiets moest Boy vluchten. Al rijdend en schietend moest hij door een controlepost. Boy viel in Brabant op door zijn huidskleur. Hij moest steeds weer onderduiken en vluchten.

Kitty van Huijgevoort, een vriendin van Boy:

Op het laatst was hij ook erg eenzaam. Hij was ver van huis, al jaren zonder contact met zijn ouders en toen heeft hij natuurlijk erg veel rondgezworven. Omdat het gevaarlijk was ging hij van plaats naar plaats . . . En ergens blijven slapen was natuurlijk niet erg veilig. Het was een ellendige tijd, waarin hij zich werkelijk als een zwerver gevoeld moet hebben . . .

9. Waarom was het voor Boy niet veilig zo maar ergens te blijven slapen?

Eind september 1944 ging Boy naar Rotterdam. Zijn verzetsgroep moest verhinderen dat de Duitsers de haveninstallaties van Rotterdam zouden vernietigen. Voor hij naar Rotterdam vertrok, bezocht hij zus Mimi in Voorburg. Boy zei tegen haar:

Ik heb een gevaarlijke opdracht. Als het mislukt, ben ik er gloeiend bij . . .

Mimi kreeg een afscheidsbrief van hem. Als hem iets overkwam, moest zij de brief aan hun ouders geven.

Hij had ook zijn laatste wilsbeschikking opgesteld. De eerste regels daarvan zeiden al genoeg:

"Ondergetekende rekening houdende met de mogelijkheid van overlijden in verband met zijn werk, verzoekt bij deze het volgende:

Zijn lijk t.z.t. op Arubaanse bodem over te brengen en daar laten begraven door nabestaanden . . ."

10. In het verzet moest Boy met allerlei acties meedoen.
    a. Kies er twee uit die jij het gevaarlijkst vindt.
    b. Schrijf er wel bij waarom je die zo gevaarlijk vindt.

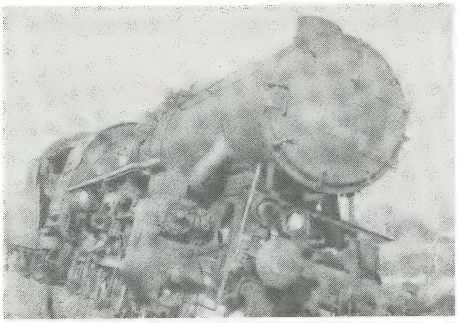
11. Toon met twee voorbeelden aan dat Boy zijn laatste opdracht gevaarlijk vond.

12. Verplaats je in Boy Ecury toen hij zijn laatste brief aan zijn ouders op Aruba schreef.
    Wat zou jij in die brief geschreven hebben? Noem drie belangrijke dingen.

13. Bekijk de foto's op blz. 15.
    Elke foto geeft een vorm van verzetswerk weer.
    De onderschriften staan door elkaar.
    Neem de letters A-B-C-D en E over in je schrift en plaats het juiste onderschrift erbij.

    Illegale Pers - Onderduiken - Radio Oranje -
    Aanslag op het bevolkingsregister - Duitse treinen laten ontsporen.

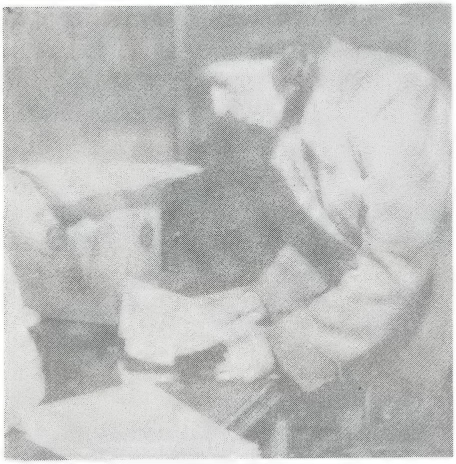
14. Wat Boy deed was verboden. Boy overtrad willens en wetens de wet.
    Hij wist dat hij een verschrikkelijke straf kon krijgen.
    Toch vond hij dat hij de wet moest overtreden.
    Kun je voor jezelf situaties bedenken waarin je het rechtvaardig vindt de regels thuis, op school en op Aruba te overtreden?

A

B

C

E

D

Boy zat vaak ondergedoken bij de familie van Dongen en die vertelt:

Hij was verschrikkelijk oplettend en precies in allerlei dingen. Hij ging naar bed, dan ging zijn pistool onder zijn kussen. En daar sliep hij op. De grap was, als je in zijn kamer ergens tegen aan stootte — en dat hoefde helemaal niet hard te zijn — dan was hij wakker en zat al rechtop. Wij werden gewoon opgejaagd. Hij leefde met de gedachte: "Elke minuut kan er wat gebeuren". Dat karakteriseerde die jongen. Als hij ook maar even een verkeerd geluidje hoorde, stond hij bij het raam te kijken . . . Boy was de jongen die het ruwe werk deed. Daar was hij ook de ideale figuur voor. Hij had de instelling om een bepaalde opdracht gewoon uit te voeren. Hij nam hierbij veel meer risico dan een ander. Ten eerste omdat hij het moeilijke werk deed. Ten tweede was hij gekleurd, waardoor hij meer opviel. Hij had altijd een wapen bij zich: hij nam het mee naar bed, hij had het in zijn zak, hij ging de deur niet uit zonder dat wapen . . . want er kon een moment komen dat hij het echt nodig kon hebben . . .

15. Volgens het verslag van de familie Van Dongen was het verzetswerk voor Boy veel riskanter dan voor andere verzetsmensen. Geef twee redenen waarom dit het geval was.

§4. Gevangen

Op 5 november 1944 ging Boy in Rotterdam naar de katholieke kerk. Op weg naar zijn onderduikadres werd hij herkend en verraden. Samen met nog drie andere vrienden van het Nederlands verzet werd hij gearresteerd. Ze werden ondervraagd en waarschijnlijk mishandeld. Aan Boy werd voorgesteld om zijn vrienden uit het verzet te verraden. Dan zou hij vrijgelaten worden. Zijn antwoord hierop was:

In het huis van mijn ouders is er geen plaats voor een verrader.

Daarna bracht men de gevangenen naar het Oranjehotel (de gevangenis in Scheveningen). De volgende dag werden de vier vrienden voor een vijftal Duitse officieren binnengeleid. Zij werden in staat van beschuldiging gesteld. Drie werden ter dood veroordeeld waaronder Boy. Een van de vier, Tonny Brantenaar, kreeg uitstel van executie.

16. Door verraad werden Boy en zijn vrienden opgepakt.
Bedenk drie redenen waarom die persoon Boy en zijn vrienden verraden heeft.

Later vertelde Tonny het volgende over Boy:

"Wij waren met z'n vieren in een cel: Max (Boy), Ben, Fentener en ik. Wij moesten de nacht in, uiteraard een onrustige nacht in die vreemde wereld, die binnenkort zou aflopen . . . Er werd toch geslapen . . . Boy had sterk de opvatting van: Het is dan nú geworden, eigenlijk implicerend dat het toch vroeg of laat had moeten gebeuren . . . Hij zei toen ook: Ik zal sterven met een glimlach op de lippen . . ."

17. In deze tekst bewijst Tonny de laatste eer aan zijn doodgeschoten vriend.
    a. Wat zijn in deze tekst de feiten?
    b. In welke zinnen zit het eerbewijs aan Boy?

Op 6 november 1944 werden Boy en zijn twee vrienden op de Waalsdorpervlakte in Den Haag door de Duitsers gefusilleerd.
Na de bevrijding wist niemand waar Boy begraven lag.
Zekerheid kregen familieleden en vrienden pas in januari 1947. Op 16 januari van dat jaar ontvingen de ouders het volgende telegram:

— Stoffelijk overschot Boy gevonden. Brief volgt. Sein terug waar begrafenis. —

Op 15 april 1947 kwam het stoffelijk overschot van Boy op Aruba aan. Hij kreeg een officiële staatsbegrafenis. Ter herdenking van Boy staat vlak bij de Julianaschool een monument.

18. Stel dat je een fotoserie moest maken over Boy Ecury.
    Wat zou jij fotograferen?

19. Je loopt langs het standbeeld van Boy Ecury. Een Amerikaanse toerist vraagt aan jou: "Who was Boy Ecury"?
    Schrijf drie belangrijke punten op waarover je die toerist zou vertellen.

Lees de volgende 3 uitspraken:

uitspraak 1 van Harry Moerenburg:

Hij had ook veel heimwee naar zijn eiland . . . daar was hij ontzettend trots op en daarover raakte hij nooit uitgesproken . . .

uitspraak 2 van Karel van Dongen:

Hij geloofde in z'n eigen land . . . hij was gek op z'n eigen land. Ik dacht dat hij eigenlijk twee geloven had . . . Dat was zijn gewone geloof . . . en hij had nóg een geloof . . . Dat geloof was . . . tóch Aruba . . .

uitspraak 3 brief van Boy aan zijn ouders op 24 september 1944:

Niet iedereen heeft de mogelijkheid dit te doen. Ik beschouw het als een eer voor mezelf, maar in de eerste plaats voor mijn geliefd Aruba (dat Nederlands is) en voor mijn geliefde vader en moeder . . .

20. a. Was Boy volgens de uitspraken een Arubaan, Nederlander of een een wereldburger? Kies en leg uit.
    b. Uitspraak drie is van Boy Ecury. Bevestigen uitspraak 1 en 2 wat Boy zelf schreef? ja/nee, want . . .

Om te onthouden:

— Geboorte Boy Ecury op 23 april 1922.
— Boy bezocht het St. Dominicuscollege en de Julianaschool.
— Eerste kennismaking van Boy met het verschijnsel discriminatie vond plaats in Puerto Rico in 1936.
— Boy ging in 1937 voor verdere studie naar Nederland.
— Begin van de Tweede Wereldoorlog op 1 september 1939.
— 10 mei 1940, Duitsland viel Nederland en België binnen.
— 14 mei 1940, Nederlandse capitulatie, het begin van de Duitse bezetting.
— Boy maakte de discriminatie van de Joden mee.
— Boy Ecury ging in het Nederlandse verzet.
— Boy deed mee aan sabotagedaden en overvallen tegen het Duitse gezag.
— Boy werd op 5 november 1944 herkend en door de Duitsers gearresteerd.
— Boy werd op 6 november 1944 op de Waalsdorpervlakte gefusilleerd.
— Op 16 januari 1947 werd het stoffelijk overschot van Boy gevonden en door vrienden geïdentificeerd.
— Op 16 april 1947 kwam het stoffelijk overschot van Boy op Aruba aan en kreeg hij een officiële staatsbegrafenis.

Wie was Anne Frank?

Hoofdstuk 2

In hoofdstuk 1 heb je kennis gemaakt met Boy Ecury. Je hebt gezien hoe hij het onrecht dat de joden werd aangedaan zelf had ervaren. In dit hoofdstuk bekijken wij dit onrecht door de bril van een joods meisje. Wij zien dan wat dit onrecht voor haar betekende.

§ 1. *Haar leven in het Achterhuis*

Anne Frank werd geboren in Duitsland op 12 juni 1929. Toen Hitler aan de macht kwam, stonden haar ouders in 1933 voor een belangrijke beslissing. Moesten zij in Duitsland blijven? Was het land niet te gevaarlijk voor joden geworden? Wat was de bedoeling van al de jodenwetten en het Duitse **antisemitisme**? Uit angst voor de toekomst vluchtte de familie Frank naar Nederland. Vader, moeder en de twee zusjes Frank vestigden zich in Amsterdam-Zuid. Anne Frank ging in Amsterdam naar school. Zij had veel vriendinnen en ze spaarde foto's van Amerikaanse filmsterren. Met de verovering van Nederland door de Duitsers in 1940 veranderde het leven van de familie Frank. De Duitsers voerden in Nederland verschillende jodenwetten in en begonnen de joden het leven zuur te maken. Sommige joden waren plotseling verdwenen. Waren zij ondergedoken op een geheim adres? Hadden de Duitsers hen weggevoerd?

Op 12 juni 1942 vierde Anne Frank haar 13e verjaardag. Van haar vader kreeg zij een dagboek als verjaardagscadeau.

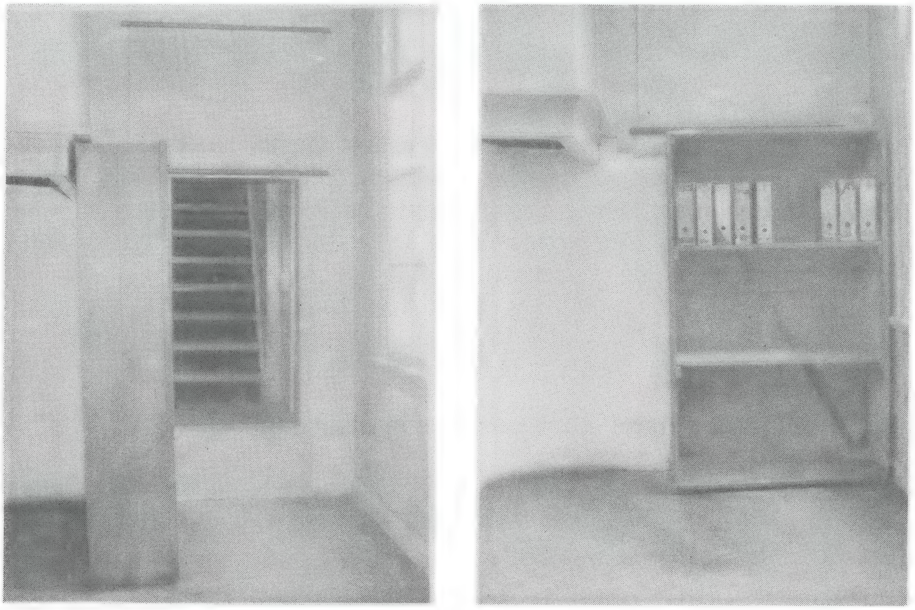
Op 20 Juni schreef Anne in haar dagboek over de jodenwetten:

Na 8 mei 1942 ging het bergaf met de goede tijden: eerst de oorlog, de capitulatie, intocht der Duitsers, waarna de ellende voor ons joden begon. Jodenwet volgde op jodenwet. Joden moeten een jodenster dragen. Joden moeten hun fietsen afgeven. Joden mogen niet in de tram. Joden mogen niet meer in auto's rijden. Joden mogen alleen van drie tot vijf uur boodschappen doen en alleen in joodse winkels waar "joods lokaal" op staat . . .
Joden mogen vanaf acht uur 's avonds niet op straat zijn en ook niet in de tuin zitten, noch bij kennissen. Joden mogen niet in schouwburgen, bioscopen of andere voor vermaak dienende plaatsen ophouden.
Joden mogen in het openbaar generlei sport beoefenen, ze mogen geen zwembad, tennisbaan, hockeyveld of andere sportplaats betreden. Joden mogen ook niet bij christenen aan huis komen. Joden moeten naar joodse scholen gaan en nog veel meer van dergelijke beperkingen . . .

1. a. Zoek in een encyclopedie op wat er bij jood of joden staat.
   b. Zoek ook op wat antisemitisme betekent (kijk ook in de begrippenlijst).
   c. Werden joden in Duitsland en Nederland volgens jou gediscrimineerd? Leg je antwoord met voorbeelden uit.

2. a. Noem twee voorbeelden van manieren waarop joden herkenbaar gemaakt werden?
   b. Waarom zouden de Duitsers de wetten ingesteld hebben?
   c. Anne noemt als 13-jarige heel wat verboden op. Hoe zou je erachter kunnen komen of zij wel gelijk had?

Otto Frank, Anne's vader, begreep dat hij in het levensbelang van zijn familie maatregelen moest nemen. Hij had als zakenman een kantoortje op de Amsterdamse Prinsengracht 263. Achter dat kantoor was er een achterhuis. Langzaam aan begon hij het achterhuis in te richten.
De trap ernaar toe verborg hij achter een boekenkast.

FIGUUR 4. Foto's van het Achterhuis.

Iedere dag bracht hij voedsel en beddegoed er naar toe. Het bericht dat Margot, de zus van Anne, naar Duitsland moest, was de aanleiding voor de familie Frank om in het Achterhuis onder te duiken. Hoe dat precies toeging kunnen we in het dagboek van Anne lezen.

Anne schreef er het volgende in:

We kleedden ons alle vier zo dik aan alsof we in een ijskast zouden moeten overnachten en dat alleen om nog wat kleren mee te nemen. Geen jood zou het in onze toestand gewaagd hebben met een koffer vol kleren uit huis te gaan. Ik had 2 hemdjes, 3 broeken, een jurk, daarover een rok, jasje, zomerjas, twee paar kousen, dichte schoenen, muts, sjaal en nog meer aan, ik stikte thuis al maar daar vroeg niemand naar . . .

3. Anne was 13 jaar toen ze samen met haar familie onderdook. Vanaf die tijd mocht niemand weten waar de familie Frank verbleef.
   a. Verplaats je in Anne en schrijf drie dingen op die zij volgens jou in het Achterhuis gemist heeft?
   b. *Geen jood zou het in onze toestand gewaagd hebben met een koffer vol kleren uit huis te gaan . . .*
   Wat zou ze daarmee bedoelen?

Anne mocht zeker overdag niet hardop praten en niet stampen. En niemand mocht dan de kraan gebruiken. En zeker de w.c. niet doortrekken. De mensen beneden in het kantoor zouden dat kunnen horen. Later nam de familie Daan ook zijn intrek in het Achterhuis. Met hun zoon Peter Daan kon Anne tenminste praten. Een tijd later kwam meneer Dussel, een alleenstaande tandarts er nog bij.
Meer dan twee jaar hebben deze acht mensen opgesloten gezeten. Zij konden geen voet buiten het Achterhuis zetten. Een goede vriendin, Miep, bracht voedsel en het laatste nieuws. Ze hoorden twee jaar lang van de ellende in Amsterdam. Over vrienden en kennissen die verdwenen of weggevoerd werden naar de concentratiekampen.
Het leven werd steeds moeilijker in het Achterhuis. Ze kregen vaker ruzie met elkaar. Vooral ook omdat Miep niet altijd aan genoeg voedsel kon komen. Het werd benauwder in het Achterhuis.

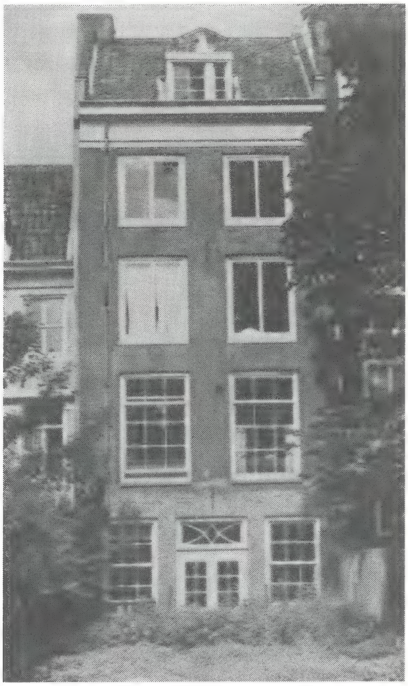
Op 11 juli 1942 schreef Anne hierover in haar dagboek:

Het benauwt me ook meer dan ik zeggen kan dat we nooit meer buiten mogen en ik ben erg bang dat we ontdekt worden en we dan de kogel krijgen. Dat is natuurlijk een minder prettig vooruitzicht . . .

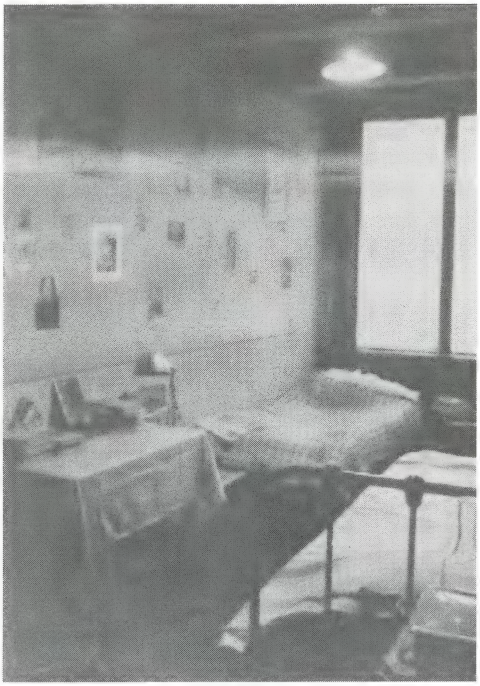
4. Wat wordt bedoeld met: het werd steeds benauwder in het Achterhuis?

Op 11 mei 1944 schreef de toen bijna vijftienjarige Anne het volgende in haar dagboek:

Nu over iets anders: Je weet al lang, dat mijn liefste wens is eenmaal journalist en later nog een beroemd schrijfster te worden. Of ik deze

FIGUUR 5. Het Achterhuis.

FIGUUR 6. Slaapkamer van Anne Frank.

grootheidsneigingen (of-waanzin?) ooit tot uitvoering zal brengen, zal nog moeten blijken . . . Na de oorlog wil ik in ieder geval een boek betiteld 'Het Achterhuis' uitgeven. Of dat lukt blijft nog de vraag, maar mijn dagboek zal daarvoor kunnen dienen . . .

5. Waarom, denk je, vertrouwde Anne deze dromen aan haar dagboek toe?

§ 2. Vergeefse hoop

In juni 1944 vielen de Amerikanen, Engelsen en Canadezen Europa binnen. Er was hoop bij de acht onderduikers in het Achterhuis. Als de Duitsers verloren, zou er snel vrede komen. Dan konden zij weer de straat op. Praten met andere mensen. Spelen met vriendinnen. Begin augustus werden ze verraden. Op 4 augustus 1944 stopt een vrachtwagen met Duitse politie en Nederlandse **collaborateurs** voor de deur. De Duitsers vielen het Achterhuis binnen en arresteerden de onderduikers.
Hoe liep het met de familie Frank af? De vader en moeder van Anne werden naar Auschwitz, een berucht vernietigingskamp, vervoerd. De moeder van Anne stierf aan ondervoeding in Auschwitz. Anne en Margot kwamen in het concentratiekamp Bergen-Belsen terecht. Verzwakt, vermagerd en uitgeput stierven zij aan tyfus.

Otto Frank was de enige overlevende. Na de bevrijding kwam hij op 6 juni 1945 in Nederland aan. Miep Gies heeft Anne's dagboek en schriften gevonden en later aan Otto Frank gegeven. Het Dagboek van Anne Frank is uitgegeven met de titel die ze wenste. Het boek is wereldberoemd geworden en in 56 talen vertaald. Er is bovendien een toneelstuk en een film van gemaakt. Het Achterhuis, is nu een museum.
Het wordt beheerd door de Anne Frank Stichting. Deze stichting heeft als doel: het bestrijden van het hedendaagse antisemitisme en discriminatie.

6. Welk deel van Anne's dromen is wel uitgekomen?

7. a. Noem twee belangrijke overeenkomsten in het leven van Anne Frank en Boy Ecury.
   b. Noem ook een verschil.
   c. Waarom is Anne Frank wereldberoemd geworden en Boy Ecury niet?

8. a. Antisemitisme liep in de Tweede Wereldoorlog uit op **genocide.** Leg dit uit.
   b. Behoren antisemitisme en genocide tot het verleden? Ja/Nee. Motiveer je antwoord.

Op 3 mei 1944 schreef Anne in haar dagboek:

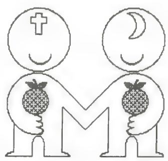
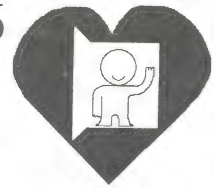
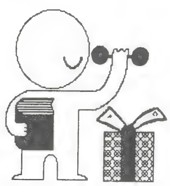
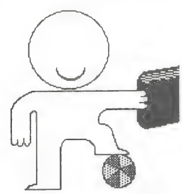
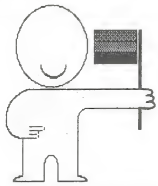
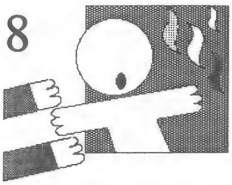
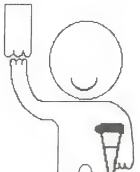
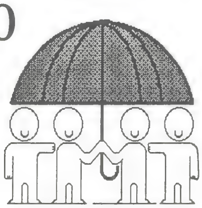
Waarvoor, o waarvoor dient nu de oorlog, waarom kunnen de mensen niet vreedzaam met elkaar leven, waarom moet alles verwoest worden? . . . Waarom worden elke dag voor miljoenen aan de oorlog besteed en is er geen cent voor de geneeskunde, voor de kunstenaars, voor de arme mensen? Waarom moeten de mensen honger lijden als in andere delen van de wereld het overvloedige voedsel wegrot? O, waarom zijn de mensen zo gek? . . .

9. a. Schrijf twee dingen uit de tekst van Anne op waarvan jij vindt dat die nog steeds voorkomen in deze tijd.
   b. 'O, waarom zijn de mensen zo gek?' Welk antwoord zou jij op deze vraag van Anne geven?

§ 3. Rechten van het Kind.

Kinderen hebben rechten. Na de oorlog vonden bijna alle landen van de wereld dat zoiets vreselijks nooit meer mocht gebeuren. In een vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1959 werden de Rechten van het Kind afgekondigd. Dat zijn rechten waar elk land zich aan moet houden om kinderen een menswaardig bestaan te geven.

Hieronder volgen de 10 Rechten van het Kind:

1 *Recht op gelijkheid, zonder onderscheid van ras, geloof of nationaliteit.*	6 *Recht op begrip en liefde van zijn ouders en zijn omgeving.*
2 *Recht op speciale bescherming voor zijn lichamelijke, geestelijke en maatschappelijke ontwikkeling.*	7 *Recht op kosteloos onderwijs en op spel en ontspanning.*
3 *Recht op een naam en een nationaliteit*	8 *Recht als eerste te worden geholpen in geval van nood.*
4 *Recht op voeding, huisvesting en medische zorg voor moeder en kind.*	9 *Recht beschermd te worden tegen verwaarlozing en uitbuiting.*
5 *Recht op speciale zorg voor het geestelijk of lichamelijk achter-gestelde kind.*	10 *Recht op te groeien in een geest van saamhorigheid, begrip, vriendschap en gerechtigheid onder de volken.*

FIGUUR 7. De 10 Rechten van het Kind.

10. Op bladzijde 20 staat een fragment uit het Dagboek van Anne. Het geeft een overzicht van allerlei regels waaraan de joden zich moesten houden. Ga na welke van deze regels tegen de 10 Rechten van het Kind ingaan?

11. Neem het leeroverzicht over in je schrift en vul het aan.

Leeroverzicht

Anne Frank werd in Duitsland geboren op ....

In 1933 kwam .... in Duitsland aan de macht.

Hij voerde verschillende anti-joodse wetten in.

Een voorbeeld van zo'n jodenwet is: ....

De familie Frank vluchtte naar ....

Op 10 mei 1940 viel Duitsland Nederland binnen.

Nederland capituleerde op .... omdat de Duitsers de stad .... bombardeerden.

In Nederland werden toen ook jodenwetten uitgevaardigd.

Otto Frank besloot voor de veiligheid van de familie in het Achterhuis onder te duiken.

Ze bleven .... jaar in het Achterhuis.

Gedurende deze tijd schreef Anne Frank in haar ....

Later werden ze verraden en opgepakt.

De vader en moeder van Anne zijn naar .... vervoerd.

Anne en Margot zijn in .... gestorven.

Alleen .... overleefde het concentratiekamp.

Wie is Rigoberta Menchu?

Hoofdstuk 3

Op de vraag wie Rigoberta Menchu is, krijg je nu geen antwoord.
Wel verklappen wij alvast dat haar ideaal vergeleken kan worden met die van Boy Ecury.
Ze vecht tegen het onrecht dat de indianen aangedaan wordt.
Op allerlei manieren wil Rigoberta het indiaanse volk behoeden tegen uitbuiting en onderdrukking.
Een tweede **holocaust**, zoals dat het geval was bij de joden (zie hoofdstuk 2), wil ze beslist voorkomen.

§ 1. Het verhaal van Juanita

De indianen zijn eeuwenlang het slachtoffer van uitbuiting en onderdrukking. Het geweld dat hun wordt aangedaan, komt duidelijk in het volgend verhaal naar voren. Het is een fictief verhaal maar het kan echt gebeurt zijn.

Lees de onderstaande tekst en de bronnen A en B goed door.
Let tijdens het lezen goed op de verschillen in de twee bronnen.

Op een donkere september ochtend bonken vuisten op de voordeur van Juanita's huis. De deur wordt ingetrapt. Juanita's vader schrikt wakker en zoekt naar zijn bril. Daarvoor krijgt hij echter geen tijd. Drie mannen pakken hem beet en slepen hem naar buiten. Juanita's moeder schreeuwt van paniek en rent naar buiten. Zij struikelt over de kapot geslagen kruiken en valt in het zand. Er volgen twee schoten. Vader is dood en moeder schreeuwt van woede en verdriet.

BRON A.

Dhr. Velasquez vermoord!

In het dorpje Santa Fe werd gisteravond de onderwijzer Julio Velasquez vermoord door drie onbekende schutters. Hij was tegen de exploitatie van het binnenland, waardoor jaarlijks 1000-den ha. aan bos verloren gingen. Hij probeerde de aankoop van grond door bedrijven te voorkomen. Meer dan eens is hij gewaarschuwd voor de gevolgen van die houding. Helaas heeft de politie deze te verwachten afrekening niet kunnen voorkomen.

BRON B.

Dhr. Velasquez Vermoord!

De dertigjarige dorpsonderwijzer uit Santa Fe, Julio Velasquez, werd gisteravond koelbloedig vermoord door een drietal onbekende schutters. Dhr. Velasquez was voorvechter van de rechten van de indiaanse boeren en werd vaak bedreigd door de overheidsinstanties en grote bedrijven. Hij probeerde langs vreedzame weg te voorkomen dat de indiaanse boeren verdreven werden van de grond van hun voorvaderen. Helaas heeft hij dit streven met zijn leven moeten bekopen. Ook dit keer verwachten wij dat de overheid geen onderzoek zal instellen.

1. a. Waarin zou bericht A gepubliceerd zijn?
   Maak een keuze uit:
   a. een weekblad voor mode en recreatie: Cosmopolitan
   b. een financieel dagblad: El Editorial
   c. een pamflet van het indiaans verzet
   d. een krant die voorstander is van de bestaande regering

   b. Motiveer je keuze.

   c. Waarin zou bericht B gepubliceerd zijn?
   Maak een keuze.
   a. een weekblad voor mode en recreatie: Cosmopolitan
   b. een financieel dagblad: El Editorial
   c. een pamflet van het indiaans verzet
   d. een krant die voorstander is van de bestaande regering

   d. Motiveer je keuze.

   e. Als jij journalist was en je moest voor je krant een stuk schrijven over deze gebeurtenis. Welke feiten zou je in het stuk opnemen?

2. Bekijk bladzijde 25 en neem de Rechten van het Kind nogmaals door.
   Welke Rechten van het Kind worden in het verhaal van Juanita **niet** nageleefd?

Al is het verhaal van het indiaanse meisje Juanita verzonnen, toch komen er dagelijks zulke gevallen voor.
De indianen zijn door de eeuwen heen bedreigd en vervolgd.
Ze hebben altijd plaats moeten maken voor anderen.

De volgende bronnen beschrijven de belangrijkste problemen van de Latijnsamerikaanse indianen, van vroeger en nu.

BRON C.

Bevolkingsaantal Peru 1570 - 1792			
Jaar	*Indianen*	*Niet-indianen*	*Totaal*
1570	*1.264.000*	*23.000*	*1.287.000*
1615	*745.000*	*31.000*	*776.000*
1792	*717.000*	*359.000*	*1.076.000*

BRON D.

Een indiaanse aan het woord

Het ergste is echter dat ze ons "domesticas" noemen. Dit betekent bedienden maar ook getemden. Als je een hond hebt, dan kun je die temmen. Maar een mens niet. Wij accepteren het niet om domesticas genoemd te worden. Wij eisen dat we gerespecteerd worden als werkneemster . . .

BRON E.

Een indiaans opperhoofd aan het woord

Toen wij geschapen waren, hebben we land gekregen om op te wonen en vanaf die tijd dateren onze rechten. Dit alles is waar. Wij hadden vis voordat de missionarissen kwamen, voordat de blanke man kwam. Wij werden hier door de Schepper neergezet en dit waren onze rechten zoals ik me dat herinner uit de tijd dat mijn grootvader leefde.
Dit was het voedsel waarvan wij leefden. Mijn moeder plukte bessen, mijn vader viste en doodde het wild. Dit zijn mijn eigen woorden en ze zijn waar. Mijn kracht komt van de vissen; mijn bloed komt van de vissen, van de wortelen en de bessen. De vis en het wild vormen de kern van mijn leven. Ik werd hier niet vanuit een vreemd land gebracht en ik ben hier niet gekomen. Ik werd hier door de Schepper neergezet . . .

BRON F.

Indianen in de oerwoudgebieden van Peru

In de oerwoudgebieden in Peru leven ongeveer 220.000 Indianen.Het zijn nomadische landbouwers. Hun dagelijks voedsel vullen ze aan met de opbrengst van visvangst, jacht en het verzamelen van vruchten uit de natuur. Ze lopen echter het risico uit hun woongebied verdreven te worden. In het Amazonegebied is olie aangetroffen en zijn veel boortorens in gebruik. Ook is de houtindustrie zeer actief in dit gebied. In het buitenland is de vraag naar het harde hout van oude oerwoudbomen groot. De indianen worden van hun gronden verdreven omdat de bosarbeiders met motorzagen en zware voertuigen hun werk komen doen . . .

BRON G.

Bedreiging

De grootste bedreigingen voor de indianenstammen in het oerwoudgebied zijn de geasfalteerde autowegen en de ziekten die zij door het contact met de wegenbouwers oplopen . . .

3. In de bronnen C tot en met G komt het onrecht dat de indianen aangedaan werd en wordt duidelijk naar voren.

    a. Noem twee nadelige gevolgen voor het leven van de indianen?
    b. Wat is de oorzaak van deze gevolgen?
    c. Welke conclusies kun je uit bron C trekken?
    d. Maatschappijen die houthakken of autowegen aanleggen, houden geen rekening met het verhaal van het indiaans opperhoofd (bron E). Laat hem maar bewijzen dat de grond van zijn stam is, zeggen zij. Waarom is dit moeilijk te bewijzen?

4. Verplaats je in de situatie van de indianen. Je pikt het niet langer en spreekt met je stam af te protesteren. Voor een protestmars heb je echter spandoeken nodig met teksten erop.
Teken twee spandoeken.
Bedenk voor ieder spandoek een pakkende tekst.

§ 2. De strijd van Rigoberta Menchu

Steeds meer mensen gaan inzien dat er iets mis is in Latijns-Amerika. Zij vragen zich af waarom er zo weinig rekening wordt gehouden met de indianen.
Waarom moeten indianen als maar plaats maken voor autowegen en houthakkers ?
Waarom worden de rechten van de indianen vertrapt? Waarom komen er steeds meer Juanita's bij die hun vader verloren hebben?

Rigoberta Menchu uit Guatemala pikt het niet meer. Zij komt op voor de rechten van de onderdrukte indiaanse bevolking. Uit eigen ervaring weet ze wat onrecht is. Rigoberta groeide op in het westen van Guatemala op een hacienda van een groot-grondbezitter. Samen met haar vader en moeder werkte zij als kind acht maanden van het jaar op de hacienda. De overige vier maanden verbouwde de familie voor eigen gebruik bonen, maïs en aardappelen in het hoogland.
Toen zij volwassen was, begon zij zich te verzetten tegen de uitbuiting. Ze had kritiek op de militaire leiders van het land. Die lieten de machtige grootgrondbezitters maar hun gang gaan. Zo konden de arme boeren en landarbeiders uitgebuit worden. De regering, het leger en de rijke grondbezitters waren niet blij met de kritiek van Rigoberta. Geheime doodseskaders probeerden haar de mond te snoeren. Als zij dood was, kon zij niet meer in het openbaar spreken. De gevolgen bleven niet uit. Zij verloor door moordaanslagen veel naaste familieleden waaronder haar moeder, vader en een broer.

Op den duur werd de situatie voor Rigoberta Menchu onuithoudbaar. Zij vluchtte in 1981 naar Mexico. Maar ook daar was zij niet van plan haar mond te houden. Al ruim tien jaar trekt zij de wereld rond om aandacht te vragen voor de erbarmelijke omstandigheden van de indianen in haar geboorteland. Zij vertelt elke keer weer over de mishandelingen en moorden van het leger. Volgens haar berekeningen zijn al 46.000 Guatemalteken door het leger vermoord. Voor haar strijd tegen het onrecht en tegen de schending van de mensenrechten in Guatemala kreeg zij in 1993 de Nobelprijs voor de Vrede.

Er zijn ook organisaties die zich met de problematiek van de schending van de mensenrechten bezighouden. Een voorbeeld hiervan is Amnesty International.
Amnesty wijst mensen erop dat in vele landen in de wereld de mensenrechten worden geschonden.

FIGUUR 8. Nobelprijswinnares Rigoberta Menchu van Guatemala.

5. a. Noem twee redenen waarom Rigoberta Menchu voor de indianen opkwam.
   b. Waarom treedt de regering in Guatemala niet op tegen de uitbuiting van de indianen door de grootgrondbezitters?
   c. Wat zijn doodseskaders?
   d. Waarom probeerden de doodseskaders Rigoberta en haar familie uit te moorden?

Om te onthouden

— In Latijns-Amerika worden de mensenrechten vaak geschonden.
— Vooral de indianen wordt veel onrecht aangedaan.
— Veel mensen komen hiertegen in verzet.
— Een voorbeeld van een verzetsstrijdster is Rigoberto Menchu.
— Een voorbeeld van een mensenrechtenorganisatie is Amnesty International.

6. a. Kijk nog eens naar de tien Rechten van het Kind. Hoe zit het met deze rechten op Aruba?
Houdt men zich hier op het eiland aan alle tien?
b. Verklaar je antwoord.

7. **Overeenkomsten en verschillen**

	Boy Ecury	*Rigoberta Menchu*
1. Tijd *2. Plaats* *3. Schender van mensenrechten* *4. Slachtoffers* *5. Artikelen die geschonden worden* *6. Soort verzet* *7. Gevolgen voor de verzetstrijder*		

8. Wat heb je nu geleerd?

Mensen hebben rechten, kinderen hebben ook rechten.
Maar niet iedereen houdt zich daaraan en respecteert deze rechten.
Boy Ecury maakte in 1937 onrecht mee, hij werd gediscrimineerd op basis van . . .
De Rechten van het Kind die hier geschonden werden zijn . . .
Tijdens zijn studententijd maakte hij het onrecht tegen de joden van nabij mee.
De joden werden gediscrimineerd op basis van . . .
Het levensverhaal van Anne Frank is hier een voorbeeld van.
De Rechten van de Mens en het Kind die hier overtreden werden zijn . . .
Het levensverhaal van Juanita is een fictief verhaal. Toch komen dit soort voorvallen in onze tijd veelvuldig voor. Het verhaal dient dus als een voorbeeld van onrecht. De mensenrechten die hier geschonden worden zijn . . . Toch accepteert niet iedereen dit zo maar.
Sommige mensen verzetten zich tegen het onrecht dat anderen aangedaan wordt. Boy Ecury was daar een voorbeeld van. Hij trad toe tot het . . . en probeerde zo zich tegen de discriminatie en onderdrukking te verzetten.
Voorbeelden van verzetsaktiviteiten waaraan hij heeft meegedaan zijn . . .
In onze tijd verzet men zich ook tegen discriminatie en onderdrukking. Een voorbeeld hiervan is Rigoberta Menchu. Zij pakt het anders aan. Ze is een voorstander van . . . verzet.
Ze probeert de aandacht van de wereld te richten op de discriminatie en de onderdrukking van de indiaanse bevolking in haar land. Dit doet zij door . . .
Een organisatie die zich tegen de discriminatie en onderdrukking verzet is . . .

Historische begrippen

Antisemitisme:
Discriminatie van joden; jodenhaat.

Collaborateur:
Iemand die na verovering van het eigen land met de bezetters samenwerkt.

Concentratiekampen:
Afgesloten kamp waarin voor de staat gevaarlijke burgers of politieke tegenstanders van de regering gevangen gehouden worden; tijdens de Tweede Wereldoorlog waren concentratie-kampen soms ook vernietigingskampen.

Discriminatie:
Onderscheid maken op grond van ras, geloof, huidskleur en sexe.

Genocide:
Het uitmoorden van volkeren of rassen. Een gruwelijk voorbeeld van een dergelijke massamoord is het uitroeien van ongeveer 6 miljoen joden door de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog.

Holocaust:
Reeks gruweldaden, volkerenmoord

Jodenster:
Symbool van het joodse geloof, zoals het kruis voor het Christendom. Genoemd naar David, koning der joden van ± 1010-970 voor Christus.

Tweede Wereldoorlog:
Oorlog waar vele landen in de wereld bij betrokken raakten. De oorlog duurde 6 jaar, van 1939 tot en met 1945.

Verantwoording foto's

Familie Ecury-Schouten: hoofdstuk 1.
Uit het "Anne Frank Dagblad": hoofdstuk 2.
Amigoe: hoofdstuk 3.